ON THE LITERARY CHARACTER IN THE PURSUIT OF INNER HAPPINESS

Adrian Iancu
Assoc. Prof., PhD, "Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: Happiness interior design as a result of future states of consciousness, representation fails when Petrini place in a close proximity in time. Interiority is dominated by a sense of disillusionment, of stupefacţiei, of the ridiculous situation that cancels identify with each other.The future projection of the multitude of shapes as "equally possible and encouraging" take the idea of freedom or rather release, without which there could not. Friendship as a form of projection into the future of self-awareness, begins with sympathy for each other in the position equivalent to the character.

Keywords: maze knowledge, inner happiness, inner dialogue, self-consciousness, narrative discourse

Evident este faptul că până la personajul Victor Petrini din *Cel mai iubit dintre pământeni* se află alte câteva personaje a căror originalitate constă în dimensiunea psihologică pe care o dobândesc pe parcursul coagulării arhitecturii narative a evoluției lor în spațiul romanesc. În acest sens, repere ale peisajului interior am putea găsi, desigur, în prozele scurte, dar mai ales în romanul *Moromeţii* . Ceea ce este, însă, interesant în *Cel mai iubit dintre pământeni*, este modul în care Marin Preda transpune în discurs narativ istoria unui sentiment, acela al iubirii, al fericirii prin iubire, transpusă în conştiinţa de sine a personajului central şi proiectată în discurs narativ. Până la romanul despre care vorbim temele majore în direcția evoluției conștiinței de sine a personajului au fost eşecul în iubire sau în relaţia între individ şi istorie, în romanele *Risipitorii* (1962), *Intrusul* (1968), *Marele singuratic* (1972), *Delirul* (I, 1975) sau *Viaţa ca o pradă* (1977).

Fericirea interioară ca proiecţie a multitudinii de forme *"egal posibile şi îmbucurătoare"* trimite la ideea de libertate , de eliberare. Prietenia, ca rezultantă a coagulării elementelor care compun peisajul interior, debutează cu simpatia pentru celălalt aflat în situaţie echivalentă cu a personajului.

"Simpatia a trecut de la unul la celălalt fără nici o prudenţă şi cred [e vorba aici de judecătorul Ştefan Pop, *n.n.*] *că acest lucru a fost posibil fiindcă eram amândoi, în acele clipe, doi bărbaţi liberi, eu de Matilda, el de un lucru pe care aveam să-l aflu chiar atunci, o situaţie limită care îl silea deodată să răspundă la o întrebare neaşteptată: ce era el, judecător care aplica legea, sau funcţionar subaltern, şi încă dintre cei umili, al unor şefi ai regiunii?"*

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni ,I, p.353)

Sentimentul de simpatie se transformă într-unul de prietenie, cei doi se întâlnesc cu regularitate, comunică, trec în revistă fapte şi personaje, lucru care constituie, de altfel, o sursă inepuizabilă de uimire, surpriză şi reflecţie.

"După întâlnirea din parc începui să mă văd cu fostul judecător regulat, şi anume seara, şi totdeauna la el acasă, unde în faţa televizorului şi la un pahar de vin precedat de sandviciuri, pe care ni le servea soţia lui, vedeam seriale englezeşti sau americane, care ne distrau cum nu se mai poate, şi apoi începeam să trecem în revistă viaţa oraşului şi a personajelor şi personalităţilor care constituie totdeauna pentru oameni – şi constituia şi pentru noi – subiect inepuizabil de uimire, surpriză şi reflecţie… Sunt ca spuma mării. Le-am uitat".

BDD-A23138 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 07:45:36 UTC)

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.366)

Fericirea ca fapt psihologic e definită de Petrini în opoziţie cu nefericirea ca sursă a amintirilor dezagreabile, ca rememorare a eşecului, a faptului că, fără fericire, totul este întrucâtva pierdut căci, lumea ideilor, gândirea, nu poate suplini sentimentul de fericire ca trăire psihologică.

"Dacă n-ar exista fericirea altora, nu ne-am sinchisi de nefericirea noastră. Amintirile, bombardate zilnic şi sistematic de către cea pe care am iubit-o altădată, sfârşesc prin a se şterge."

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, p.367)

Proiecţia eului pe fundalul peisajului interior al celuilalt, prin prietenie, în speranţa găsirii fericirii interioare, rămâne act neîmplinit. Astfel, în căutările sale, Petrini ajunge să realizeze proiecţia, ca formă a exilului interior, nu în celălalt ca *subiect/personaj*, ci în celălalt ca *obiect/discurs narativ* sub forma *scrisului/a scriiturii*. Proiecţia în discurs narativ, în text, prin actul scrisului, generează, de fapt, un discurs dilatat în care *conştiinţa de sine, conştiinţa colectivă* şi *existenţa* se regăsesc ca linii de forţă capabile să direcţioneze coagularea interiorităţii şi procesul proiecţiei în obiect, în discurs narativ, fapt care produce un sentiment de bucurie.

"Trăiam sub stăpânirea bucuriei pe care mi-o dădea scrisul. Nu mă gândeam şi nu făceam altceva decât să scriu, bucurie care se prelungea şi când mă opream ca să mănânc şi să dorm. Niciodată în viaţă nu mă angajasem într-o acţiune în care spiritul să fie solicitat atât de total. Poate, gândeam, m-am născut să trăiesc ceea ce am trăit şi să scriu o carte.. "

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , I, p.369)

Oamenii au nevoie de adevăr ca reper fundamental, sunt în căutarea adevărului prin cunoaşterea şi sondarea faptelor lor.

"Oamenii au nevoie să ia cunoştinţă de faptele lor".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, I, p.369).

Actul proiecţiei în discurs atrage sacrificiul suprem.

"a terminat cartea [admirabilă!] şi îndată după aceea a murit".

(*Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni., I, p.369)*

Acest sacrificiu trebuie înţeles aici nu neapărat în sensul strict al trecerii în nefiinţă. Există şi o moarte în plan spiritual, a conştiinţei de sine prin totala proiecţie şi prin vidul interior creat. Peisajul interior se voalează prin transferul în discurs. Şi astfel adevărul dăinuie dincolo de conştiinţa individuală sau de cea colectivă. Preţul este sacrificiul, identificarea totală cu opera, de fapt nimic altceva decât preţul plătit *de scriitor/de creator.*

"E tot atât de fatal să scrii o carte cum sunt şi celelalte fenomene ale existenţei, naşterea, morţile, accidentele şi pe un plan mai mare, desigur, seismele sociale".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , I, p.369).

Pentru Petrini, ca şi conştiinţă de sine integrată conştiinţei colective şi totuşi individualizată, gândul morţii se estompează, se situează la periferia conştiinţei, căci scriind, scriitorul lasă mărturie şi trăieşte prin mărturie, prin spirit proiectat în discurs narativ, adică dăinuie dincolo de virtual *în forma povestirii/a discursului narativ*, iar moartea fizică nu mai poate schimba mare lucru în planul existenţei.

"Gândul morţii era înghesuit undeva la periferia conştiinţei [lui Petrini] şi, când mi se întâmpla să urce mai aproape, îmi venea în minte reflexia lui Hamlet: dacă va fi acum nu va mai fi altădată. Mi-era egal".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , I, pp.369-370)

Revine ideea transpunerii în discurs a propriei gândiri a personajului. Petrini îşi proiectează gândirea, ca "arhitect" al propriului sistem filozofic, în discurs, iar acesta capătă

BDD-A23138 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 07:45:36 UTC)

forma materială a manuscrisului. Teama de a pierde manuscrisul în timpul anchetei îl nelinişteşte, căci dispariţia manuscrisului duce la *ratarea/anularea* proiecţiei în obiect a propriei gândiri.

"Repetai rugămintea cu oarecare nepăsare, ca să nu-i dau de bănuit că m-aşi teme de ceva. <<Se pot pierde pe-acolo şi eu vreau să public ce-am scris în ele, nu am nici o copie…>>".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , I, p.471)

Interpretarea denaturată a unui cuvânt (*"ordonanţe" ≠ "ordine"*) duce la scurtcircuitarea discursului ca mijloc de comunicare , la modificarea destinului personajului.[1].

"Când eram studenţi a venit odată o echipă de estradă din Bucureşti la noi în oraş şi am fost şi eu cu acest Justin [cel care îi scrie din străinătate, folosind în textul scrisorii cuvântul "ordonanţe"n.n.] *să vedem spectacolul. Era foarte reuşit şi am râs de ne-am prăpădit de o scenă cu un majur şi un soldat…. Majurul îl beştelea şi soldatul stătea drepţi cu mâna la capelă şi repeta ca un papagal: să trăiţi, aştept ordonanţele dumneavoastră… "*

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , I, p.476)

Apare şi se dezvoltă sentimentul de primejdie.

"Deodată simţii sentimentul de primejdie. Alarmă!"

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , II, p.10)

Sentimentul de primejdie se accentuează. Perini face disocierea, pentru salvarea conştiinţei de sine, dintre interioritatea sa şi imaginea reflectată a interiorităţii. Teama domină itnerioritatea personajului.

"Din nou simţii un sentiment de alarmă. Îmi propusesem să-mi retrag sensibilitatea, să nu raţionez în faţa anomaliei, să-mi păstrez intacte forţele sufleteşti. Făcui un efort suprem şi încetai să mai gândesc. Atunci, în tăcerea celulei, auzii un zgomot ciudat. Mă uitai în jur. Zgomotul se stinsese. ".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , II, p.10)

Liniştea aparentă se instalează în peisajul interior al personajului. Sentimentul de primejdie, de alarmă, generează însă o stare de rău în fiinţa lui Petrini.

"Într-adevăr, deşi reuşii să mă liniştesc în gândurile mele, îmi dădui seama că mă simt rău în fiinţa mea."

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , II, pp.10-11)

Starea de rău dispare, se instalează apoi cea de izolare în fapte şi trăiri interioare. Petrini pătrunde înţelesul gestului extrem pe care unii indivizi îl fac atunci când *"biata conştiinţă agresionată de revolta generalizată a viscerelor"* ajunge să pună stăpânire pe întreaga fiinţă.

"Răul pieri aşa cum apăruse şi fără să lase urme. Respirai uşurat. Mă uitai la ceas. Era ora cinci. Au fost clipele de care m-am speriat cel mai tare pe care le-am trăit în celule. "

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , II, p.11)

Deşi, ca derulare în timp, *"drumul spre închisoare şi o noapte petrecută în celulă"* reprezintă o unitate de măsură bine definită temporal, ca durată, faptul dobândeşte forma dilatată a unei *"călătorii de mii de kilometri"* care *"te îndepărtează de viaţa anterioară".*

[1] Henri Bergson, *Eseu asupra datelor imediate ale conştiinţei* (Iaşi: Institutul European, 1988), p.113-114 : *"Pentru a regăsi acest eu fundamental, aşa cum l-ar percepe o conştiinţă inalterată, ne este necesar un susţinut efort de analiză prin care vom izola faptele psihologice interne şi vii de imaginea lor, mai întâi reflectată şi apoi solidificată în spaţiul omogen. Cu alte cuvinte, percepţiile, senzaţiile şi ideile noastre se înfăţişează sub un dublu aspect: unul net, precis, impersonal; celălalt confuz, infinit, imobil şi inexprimabil – pentru că limbajul nu l-ar putea sesiza fără a-i încetini mobilitatea şi nici nu l-ar putea transpune în tiparele sale banale fără a-l coborî în domeniul comun. Dacă reuşim să distingem două forme de multiplicitate, două forme ale duratei, este evident că fiecare dintre faptele de conştiinţă, luate separat, va căpăta câte un aspect diferit după cum îl considerăm fie în interiorul unei multiplicităţi distincte fie în interiorul multiplicităţii calitative, în timpul – calitate în care se produce sau în timpul – calitate în care se proiectează" .*

BDD-A23138 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 07:45:36 UTC)

"Drumul spre închisoare şi o noapte petrecută în celulă te îndepărtează de viaţa anterioară tot atât de mult ca şi o călătorie de mii de kilometri. ".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , II, pp.11-12)

Dilatării în plan temporal îi corespunde una în plan spaţial atunci când se produce întâlnirea cu anchetatorul, la care se adaugă *"confuzia fonetică între <<ordine>> şi <<ordonanţe>>"*, distorsiune care împiedică comunicarea dintre cei doi.

"Dar cum să vorbeşti cu un om care, deşi se află în faţa ta, un spaţiu dens (viziunea sa globală asupra delictelor) s-a interpus între tine şi el? Apropierea, confuzia fonetică între <<ordine>> şi <<ordonanţe>> era o subtilitate derizorie pentru un om care urmărea fugari periculoşi, bandiţi porci, cum era cel care trebuia chiar acum arestat, şi cine ştie ce alte cazuri de spioni şi sabotori care alimentau şi justificau existenţa acestei clădiri şi a lucrătorilor din ea ".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , II, pp.14-15)

În căutarea adevărului despre propriului destin, Petrini are intuiţia că *celălalt*, acela care se afla în faţa lui, nu-i va micşora *"răul care se abătuse"* asupra lui, iar în privinţa adevărului, *"ca adevăr clar şi distinct"*, numai scurgerea timpului, care oferă detaşare în raport cu un şir de evenimente istoric determinate, poate să aducă dovezi.

"Nu mai avea nici o reţinere. Aveam intuiţiea că nu stătea în puterea acestui om să micşoreze răul care se abătuse asupra mea, era şi incapabil şi orb, nu cunoştea legile care guvernează viaţa oamenilor, nici cele făcute de ei, nici cele divine, dar, credeam eu, nici mai mult rău nu putea să-mi facă decât cel pe care vroia să mi-l facă, adică cel mai mare, să mă arunce în mecanismul unei anchete care nu trebuia să dea greş şi al unui proces pe care ei nu-şi puteau îngădui şi nu îngăduiau să-l piardă… ".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , II, p.16)

Presupunerea despre aflarea adevărului legat de acele împrejurări şi acei oameni întârzie să se confirme. *"O greaţă insuportabilă"* domină întreaga fiinţă când, după ani, Petrini întâlneşte pe stradă oameni în uniforme, care-i aduc cu siguranţă aminte de secvenţe din viaţa sa, *"oameni obişnuiţi… cu neveste şi copii şi bucurii ca oricare dintre noi"*.

"… Nu mai pot continua relatarea acestor amintiri, această parte a lor. O greaţă insuportabilă mi se urcă în gât, şi la o amintire a anilor când, după ce am fost iar liber, am aşteptat să se îndeplinească această prezicere. Nu s-a îndeplinit nimic… "

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , II, p.18)

Sentimentul de deziluzie îi uniformizează psihic pe cei aflaţi în detenţie, îi determină să-şi păstreze *"umorul devenit negru şi toată gama de sentimente umane"* care ţin de spiritul de conservare al conştiinţei de sine.

"Aici însă trebuie făcută o precizare: e vorba de cinismul care se instalează în închisori, cinism menit să-i facă pe toţi egali, să poată trăi fără să-şi piardă sarcasmul, umorul devenit negru şi toată gama de sentimente umane, care îţi dau certitudinea că, deşi închis, nu ţi-ai pierdut judecata şi nu te poate duce nimeni de nas".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , II, pp.23-24)

Experienţa vieţii din închisoare marchează peisajul interior al personajului, atunci când întâlneşti acolo indivizi care odinioară deţinuseră puterea iar acum, prin înfometare şi pierderea libertăţii, nu mai erau decât nişte fiinţe umane degradate.

"Ce este un individ care a fost odinioară o fiinţă a cărei simplă semnătură putea determina fericirea sau nenorocirea altora? O epavă fără dinţi, cu pungi la ochi, hămesit după un castron cu ceva murdar în el, dar care îl făcea hulpav cum poate nu fusese el niciodată la recepţiile cu icre negre şi cine ştie ce rarităţi, păstrugă, cegă, peşti, nisetri… ".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , II, p.25)

BDD-A23138 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 07:45:36 UTC)

Revine obsesiv gândul pierderii definitive a libertăţii, că o regăsire a preocupărilor de odinioară este imposibilă iar peisajul interior este dominat de sentimentul de chin.

"Dimineaţa mă sculam cu o senzaţie de chin fără nume, care stârnea în mine o furie dureroasă, aproape insuportabilă (mă culcam târziu, să-mi ţin cât mai mut spiritul treaz, să evit aceste rele dimineţi). ".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , II, p.58)

Se instalează o stare de refuz de a mai crede că vreodată, el, Victor Petrini va fi cu adevărat liber. Peisajul interior e dominat de *"somnolenţa spiritului".*

"Desigur, somnolenţa spiritului nu naşte chiar monştri, dar îl face adorabil pentru tot soiul de demoni meschini, cum mi se întâmplase la deratizare cu Bacaloglu şi grasul Calistrat şi n-aş putea spune că existenţa lor, care mă distra, n-avea nici o legătură cu gândul Matildei că eram definitiv pierdut".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , II, p.290)

De fapt, nu acea *"somnolenţă a spiritului"*, uneori, doar aparentă, la Petrini, poate fi sursa unică a nenorocirii. Adesea, dintr-o prea mare luciditate, apare, obsesiv, ideea supradimensionată a unui destin încărcat şi dominat de nenorocire, şi din care lipseşte întâlnirea cu celălalt ca modalitate de comunicare.

"Cum am mai spus, nu numai somnul raţiunii naşte monştri, ci şi o luciditate prea mare".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , II, p.347)

Din multiplicitatea stărilor de conştiinţă se desprind două coordonate: universulîn concordanţă cu eul,*"ideea armoniei conştiinţei noastre cu cosmosul"* şi legea morală a individului,*"ideea apariţiei erei ticăloşilor".*

"Cum se împacă însă ideea armoniei conştiinţei noastre cu cosmosul, din prima mea carte, cu ideea apariţiei erai ticăloşilor din a doua, în care descriam o mutaţie catastrofică în conştiinţa actuală a omului? Nu se împăcau, dar nu mă neliniştii".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , II, p.357)

Ideea de libertate revine dar, de data aceasta, aducând cu sine şi soluţia înfăptuirii actului. Natura *"nu e plină de sufletul nostru", "marea taină"* a conştiinţei de sine şi implicit a existenţei se află în individ şi nu în natură, în dinamismul multiplicităţii conştiinţei în ipostaze juxtapuse[2]. Natura reprezintă fundalul proiecţiei interiorităţii noastre.

"Strigi, dar pădurea tace. Ecoul îţi întoarce doar propriu-ţi glas, propria-ţi desnădejde".

(M.Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*, III, p.13)

"Marea taină era prezentă în mine şi prin ea înţelesei că natura nu e plină de sufletul nostru, deşi ne naştem cu acest miraculos sentiment, trăim veşnic cu el, credem cu putere în realitatea lui[...]. "

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , III, p.13)

Personajul central al romanului trăieşte în conştiinţa sa momentul important al revelării originii libertăţii: Victor Petrini conştientizează faptul că nu trăieşte din plin *nici în natură.*

"Nu, natura nu putea fi pentru noi, cei care nu lucram în mijlocul ei, decât un frumos mormânt".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , III, p.13) Petrini nu se situează ca trăire plenară *nici în exterioritate, nici în interioritate.*

[2] Bergson, *Eseu asupra datelor imediate ale conştiinţei*, p.138 : *"Iată-ne ajunşi la distincţia pe care am stabilit-o înainte între multiplicitatea de juxtapunere şi multiplicitatea de fuziune sau de întrepătrundere reciprocă. Un anume sentiment, o anume idee, închide o pluralitate indefinită de fapte de conştiinţă. Dar pluralitatea nu va deveni evidentă decât printr-un fel de desfăşurare în mediul omogen numit de unii durată, şi care în realitate este spaţiu" .*

BDD-A23138 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 07:45:36 UTC)

"De aici venea libertatea mea: descoperind moartea şi trăind cu intensitate scurgerea armonioasă a clipelor lor, mă eliberasem de iluzia vreunei fraternităţi cu natura, refugiul sufletelor rănite… "

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, III, p.13)

Identificarea eului cu obiectul proiecției prin juxtapunerea ipostazelor, poate să genereze o iluzorie proiecţie în obiect.

"cum ne simţim stea, dacă privim cu intensitate una din ele pe bolta cerească…".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni, III, p.13)

Iar prin extindere;

"Te simţi, nici vorbă, copac, cum se simte călăreţul cal, sau cum ne simţim stea, dacă privim cu intensitate una din ele pe bolta cerească… "

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , III, pp.13-14)

Singurătatea, liniştea şi tăcerea generează o stare de inadaptare a individului şi de modificare a imaginii acestuia, văzută din exterior.

"Singurătatea, liniştea, tăcerea din noi înşine (a nu comunica nimănui ceea ce gândim şi simţim) duce la inadaptare, la formarea altei imagini despre noi în ochii altora."

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , III, p.34)

Sentimentul de teamă, de nelinişte revine pe fondul unui peisaj interior tributar unor trăiri demult consumate.

"Tresării, parcă alarmat… Da, avui brusc un sentiment de alarmă… E toamnă, frunze împrăştiate… Nu era pe deplin toamnă, dar paşii ei […]"

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , III, p.41)

Trecutul revine tot mai frecvent în conştiinţa personajului care retrăieşte secvenţial scene demult petrecute.

"Simţii cum trecutul îndepărtat năvălea cu putere în clipele mele prezente şi dădea parcă la o parte tot ceea ce trăisem după ce fusesem rupt de universitate".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , III, p.46)

Interioritatea personajului devine densă atunci când se produc reveniri temporale la *"farmecul primordial la care ar trebui să ne oprim"*, căci singur el este capabil să redea unei conştiinţe libertatea[3] prin *"bucuriile apropierii de moarte"*, ca ultim şi definitiv gest, din multitudinea de stări de conştiinţă, gest extrem care duce la anularea conştiinţei de sine şi care se opune plenitudinii vieţii din noi şi a scurgerii armonioase a clipelor.

"… Farmecul unei fiinţe străine pe care o iubim întâia oară e farmecul primordial la care ar trebui să ne oprim"

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , III, p.57)

Linii de forţă ale peisajului interior se pot substitui gândirii, orientând fiinţa spre descoperirea adevărului.

"… A gândi puţin nu înseamnă totdeauna o deficienţă. Alte forţe ale sufletului, ţinute până atunci sub obroc de trufia gândirii, ies la iveală şi îţi orientează fiinţa spre descoperirea adevărului, chiar dacă nu-l doreşti".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , III, p.299)

Se accentuează şi mai mult sentimentul lipsei de comunicare cu celălalt/ceilalţi în care se plasează inevitabil personajul.

[3] Bergson, *Eseu asupra datelor imediate ale conştiinţei*, p.121:*"Nu e greu de înţeles de ce problema libertăţii pune în contradicţie mecanicismul cu dinamismul, sisteme opuse de altfel prin chiar natura lor. Dinamismul pleacă de la ideea furnizată de conştiinţă a activităţii voluntare, şi ajunge la reprezentarea inerţiei vidând treptat de sens această idee; concepe deci fără greutate atât forţa liberă, cât şi materia guvernată de legi"* .

BDD-A23138 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 07:45:36 UTC)

"Îmi dădeam seama că n-o să mai pot să comunic cu nimeni, nici prin scris, fiindcă aveam sentimentul că, dacă nu mă puteam adresa contemporanilor mei, cu speranţa să fiu citit de ei cândva (şi această speranţă mă trezeam că n-o mai aveam)[...]"

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , III, p.302)

Singura realitate a individului/personajului este eul său, care se conturează, pe parcursul unei vieţi, în pluralitatea de situaţii posibile şi inevitabile şi în multiplicitatea stărilor de conştiinţă care corespund, firește, acestor situaţii. În procesul de individuaţie, personajul se manifestă ca un tot unitar, ca alcătuire sistemică de nemodificat, căci o modificare, *"un transplant"* ar duce la dereglarea întregului sistem anulând liniile de forţă, vectorii unicităţii individului. Personajul este astfel condamnat să fie liber să caute adevărul despre sine şi despre propria libertate, într-o lume potrivnică, adesea ostilă şi din care se poate furişa într-o alta prin proiecţia interiorităţii sale puternic conturată ca şi conştiinţă de sine în discurs narativ. Nararea faptelor, întâmplărilor şi evenimentelor îl proiectează pe Victor Petrini în discurs narativ. Este o formă aparte de evoluție, generată de puternica individualizare a eului în întâlnirea şi confruntarea cu celălalt/ceilalţi[4].

"Rămăsei mut în faţa acestei declaraţii oarbe în care erau concentrate ca într-un nucleu indestructibil acceptarea fără cenzură a ceea ce suntem. ".

(Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni , III, p.312)

Acel *"lung manuscris"* de care vorbeşte Patrini, citit şi recitit de el şi de cititor deopotrivă, vine să clarifice procesul de formare a unei conştiinţe, prin *"refracţie"*, fenomen care presupune, într-o primă etapă, proiecţia datelor şi elementelor care se coagulează alcătuind astfel conştiinţa de sine care este nucleul interiorităţii individului. *"Refracţia"* (H.Bergson) presupune schimbarea direcţiei de propagare a liniilor de forţă ale conştiinţei, ca prelungiri exterioare vectoriale, când acestea întâlnesc suprafaţa infimă de separaţie dintre exterioritatea şi interioritatea celuilalt: *"Astfel, se verifică, astfel se va clarifica, prin studiul aprofundat al faptelor interne, principiul următor: viaţa conştientă se prezintă sub un dublu aspect, după cum o percepem: direct sau prin refracţie, prin mijlocirea spaţiului"*[5]. Prin spaţiu înţelegem aici reprezentarea spaţială a celuilalt ca subiect/individ/personaj, sau reprezentarea spaţio-temporală a celuilalt ca obiect/discurs narativ (derulat în timp şi spaţiu ficţional)/şir sau lanţ evenimenţial (în naratologie).

Stările de conştiinţă ale personajului nu reprezintă o sumă de stări de conştiinţă, multiplicitatea nu este de ordin numeric, ci ea are valoare ca unicitate a trăirii[6].

În încercarea de a afla adevărul despre conştiinţa de sine, personajul literar devine moral, afirmă Marin Preda într-un interviu (realizat de Florin Mugur în 6 aprilie 1972, înregistrat pe bandă de magnetofon şi publicat mai întâi în revista *Argeş*, nr.7, iunie 1972), *"în momentul în care trăieşte prima spaimă"*, aşa cum se vor petrece lucrurile cu Victor Petrini, personajul central al romanului *Cel mai iubit dintre pământeni* (vol.I-III, 1980): *"După experienţa mea* [afirma Marin Preda]*, omul devine moral în momentul în care trăieşte prima*

---

[4] Bergson, *Eseu asupra datelor imediate ale conştiinţei*, p.129:*"Conştiinţa este cea care avertizează că majoritatea acţiunilor noastre se explică prin anumite motive. Dar aici, determinarea nu pare a însemna necesitate, atâta timp cât simţul comun mai crede în liberul arbitru".*

[5] Bergson, *Eseu asupra datelor imediate ale conştiinţei*, p.139: *"Eul atinge lumea exterioară prin suprafaţa sa; şi cum această suprafaţă păstrează amprenta lucrurilor, eul va asocia, prin contiguitate, termenii pe care îi percepe ca juxtapuşi"* .[...]*"Noi judecăm talentul unui romancier după forţa cu care extrage din domeniul public în care limbajul le împotmolise, sentimente şi idei cărora va încerca să le redea, printr-o multiplicitate de detalii juxtapuse, ceva din individualitatea lor originală şi vie. Dar la fel cum putem intercala un număr infinit de puncte între două poziţii ale unui mobil fără a acoperi vreodată în întregime, spaţiul parcurs, tot aşa, prin simpla rostire, prin simplul fapt că asociem ideile unele cu altele, iar acestea se juxtapun în loc să se întrepătrundă, eşuăm când încercăm o traducere completă a sentimentelor pe care le resimte sufletul; gândirea rămâne nemărginită în raport cu limbajul".*

[6]Bergson, *Eseu asupra datelor imediate ale conştiinţei*, p.119 .

BDD-A23138 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 07:45:36 UTC)

spaimă. Până atunci, până la această experienţă, care nu ţine de vârstă, nu că am fi imorali, dar suntem cu mult mai duri, nu numai atunci când facem răul, ci şi atunci când facem binele. E curios cum poţi fi dur când faci binele sau răul fără o conştiinţă prea accentuată a ceea ce înseamnă, din punct de vedere moral, bine sau rău. Momentul în care devenim morali este momentul în care luăm cunoştinţă de faptul că persoana noastră fizică nu este nemuritoare. Am bănuit că toţi oamenii au o legătură de acest gen cu sentimentul moral. Mă gândesc la sentimentul moral pe care şi-l descoperă ei înşişi, pentru că altfel de mici copii suntem crescuţi într-o anumită morală pe care, chiar de la şapte ani, dacă nu mai devreme, ne-o însuşim, şi curând devenim apărătorii ei, din obicei sau determinaţi de persuasiunea educatorilor noştri, părinţii şi societatea"[7]

Istoria conştiinţei de sine a lui Petrini are ca moment iniţial de coagulare sentimentul de teamă, devenită obsesiv un semnal de alarmă în momentele de răspântie ale destinului.

Personajul literar nu poate fi văzut, proiectat într-un spaţiu romanesc vid, ci într-unul evenimenţial, în care actanţii implicaţi *"intră în vârtejul" "marilor spirale"* ale evoluţiei destinelor: *"În realitate* [afirmă Marin Preda]*, toate fiinţele umane existente pe pământ fac istorie. Eroarea fundamentală a acelor disperaţi constă în faptul că ei refuză să vadă că istoria se exprimă adesea în spirale lungi, în timp ce ei ar dori ca aceste spirale să fie scurte şi să joace primul rol. Pe marile spirale nu există rol prim şi rol secund. Toată lumea intră în vârtej*"[8]

O posibilă biografie a personajului Victor Petrini este: *"O biografie interioară, aceea care iese din confruntarea conştiinţei cu faptele existenţiale"*[9]. Marin Preda ne-a oferit-o în romanul *Cel mai iubit dintre pământeni,* aşa cum o remarcă Eugen Simion; *"Adevărul este că Marin Preda (vorbim de creator, acela pe care îl putem* ***citi*** *în cărţile lui) n-a părăsit această lege morală* [asemeni personajului Petrini, *n.n.*]. *A dus-o cu el, de la copilărie până la moarte. Opera lui Preda (una din operele cele mai* ***morale*** *din câte s-au scris la noi) este construită pe un sistem de valori etice şi propune o* ***morală*** *ce poate fi determinată. Pe ce se bazează ea? Pe libertatea spiritului, pe dreptul la contemplaţie al omului, pe respectul valorilor fundamentale. Cărţile lui sunt pline de reflecţii privitoare la locul omului în lume"*[10].

Bibliografie

Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni* (Bucureşti:Editura Cartea Românească, vol.I-III, Ediţia a II-a, Prefaţă de Eugen Simion, 1984).

*

Mihai Şora, *Despre dialogul interior* (Bucureşti: Editura Humanitas, 1995);

[7]Bergson, *Eseu asupra datelor imediate ale conştiinţei*, p.119-120: *"Considerate în ele însele, stările conştiinţei profunde nu întreţin nici un raport cu cantitatea; ele sunt calitate pură; ele se amestecă în aşa fel încât n-am putea spune dacă sunt una sau mai multe, şi nici măcar nu le-am putea analiza din acest punct de vedere, fără a risca o denaturare imediată. Durata creată de aceste stări este o durată ale cărei momente nu se constituie într-o multiplicitate numerică; a caracteriza aceste momente spunând că ele se uzurpă unele pe altele ar însemna să le distingem din nou. Dacă fiecare dintre noi ar trăi o viaţă individuală, dacă n-ar exista nici societate, nici limbaj, oare conştiinţa ar putea sesiza seria de stări interne sub această formă indistinctă? Desigur că nu, pentru că noi conservăm ideea unui spaţiu omogen în care obiectele se disting clar unele de altele, şi pentru că este mult prea comod să ordonăm într-un asemenea mediu stările oarecum nebuloase care violentează la prima abordare ochiul conştiinţei, rezolvându-le astfel în termeni mai simpli".*

[8] Marin Preda, *Creaţie şi morală*, ,(Bucureşti :Editura Cartea Românească, Ediţie de Victor Crăciun şi Corneliu Popescu, Prefaţă şi note de Victor Crăciun, 1989) p.433-434.

[9]Preda, *Creaţie şi morală*, ,(Bucureşti :Editura Cartea Românească,1989): p.473.

[10]Eugen Simion, *Un portret în fragmente*, în *Timpul n-a mai avut răbdare: Marin Preda*,(Bucureşti: Editura Cartea Românească, 1981) p.119.

BDD-A23138 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 07:45:36 UTC)

C.G.Jung, *Tipuri psihologice* (Bucureşti: Editura Humanitas, 1997);

Simion, Eugen, *Un portret în fragmente*, în *Timpul n-a mai avut răbdare: Marin Preda*, (Bucureşti: Editura Cartea Românească, 1981);

Stelian Bălănescu, *Pe Urmele Adevărului* (Cluj-Napoca: Editura Excelsior, 2001);

Henri Bergson, *Eseu asupra datelor imediate ale conştiinţei* (Iaşi: Institutul European, 1998).

BDD-A23138 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 07:45:36 UTC)